

VAHİY GELENEĞİNDE "QaDDeSe" KÖKÜ'NÜN SEMANTİK ANALİZİ

Ömer MÜFTÜOĞLU*

Özet

"Kutsallık" çift yönlü bir kavramdır. Birincisi, herhangi bir düşünce sistemi yahut bir disiplin, onun kutsal olduğunu belirler. İkincisi ise, kutsal olan her neyse, onun kutsal sayılmasını gerektiren kendi özel durumudur. Suçsuz, temiz, günahsız olan, kutsal olmaya elverişlidir. Ancak bu özellikteki bir adayın, sözgelimi, dini bir düşünce tarafından kutsal ilan edilmesi de gerekir. Bu iki şartın bir araya gelmesi ile herhangi bir şeye kutsallık atfedilebilir.

Kutsallar, saygı duyulan, saygı gösterilmesi gereken değerlerdir. Kutsallığı kabul edilmiş olan her şeye saygılı davranmak da insanca ve ahlaklı bir tutumdur. "Bu benim kutsalım değil", "ötekinin kutsalı beni bağlamaz" mantığıyla saygısızlık etmek, kendi kutsalını da tartışmaya açmak ve ona duyulacak saygıyı da zedelemek olduğundan yanlış bir davranış tarzıdır.

Makalede, QaDDeSe kökünün etimolojik yapısı ve vahiy sürecinin somutlaşmış üç metnindeki kullanımları semantik olarak incelenmektedir. Böylece kökün anlam yelpazesi ortaya konabilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Kutsal, Beytu'l-Maqdis, Quddûs, Fuhuş.

Abstract

"Holiness" is a concept which has two points. First; a thought system or a discipline determines that it is holy. Second; whatever is holy, the thing that requires it to be holy is its own specific situation. What is innocent, clean and sinless is suitable to be holy. However; a candidate with such qualifications should also be declared holy by a religious thought. Holiness can be ascribed to something only when these two provisions come together.

Holy things are values that are respected and should be respected. Acting respectful towards everything whose holiness is admitted is a humanely and moral way of behaving. Behaving disrespectful with the thoughts: "This is not my holy value", "Other's holy value does not matter me" is a type of wrong behaviour for the reason that this kind of thoughts will lead to debates about his/her holy value and it will also damage the respect towards it.

In the article etimological structure of QuaDDeSe origin and the usages of process of divine inspiration in three concrete texts are semantically researched. By the way the meanings of the origin can be seen.

Key Words:

Holy, Beytu'l-maqdis, Quddus, Prostitution

1.GİRİŞ:

Kategorik olarak kesin hatlarla ayrılmamış olmalarına rağmen, yaşantımızda, sıradan olanlarla sıra dışı olanlar, büyük ölçüde belirgin durumdadırlar. Tanınıp bilinen insanların bir çoğu, diğerleriyle farklı değil, sıradandır. Ancak bazılarının özel durumları vardır, onların isimleri daha özenle anılır, onlarla sürdürülen ilişkiler, diğerleriyle olanlardan daha "özel" ve "müsamahakar" şartlar içinde devam ettirilirlir.

* Arş.Gör. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalı. (omufu@yahoo.com)

Sadece insanlar değil, kuşkusuz, ilişkide olunan ve hayatın devamında ihtiyaç duyulan her şeyin sıradan olanlarıyla sıra dışı olanları vardır. "Din" in bizzat kendisi ve "dinî" yönü olan, "dinle birlikte hayatımıza giren" şeyler de başlangıçta sıra dışıdır. İslam dini, kendisinin, kişinin hayatının tam ortasında durmasını ve hayatın bu merkez etrafında yönlendirilmesini isteyerek "sıradanlaşmak" ister. Dinin böyle bir çabası varken, özellikle ritüeller bağlamında "dinî öğeler" in, dinden kaynaklanıyor olmalarından dolayı, sıradanlaşmak istememeleri, "özel", "formatı değişmemiş" ve "ekleme ya da çıkarma yapılamayan" unsurlar olarak kalma mücadeleleri vardır. Dolayısıyla dinin ahlakî yönü, topluma dönük yönü, "yaşanır" olabilme, insanların hayatında her gün yapılan sıradan bir durum olabilmeyi, canlanmayı arzularken, özellikle ritüellerin ve iman edilen konuların "öyle olduklarından dolayı öyle" kalabilmenin uğraşını vermelerini bir ikilem olarak değerlendirmemek gerekir.

Dinin, öğretisinin, temiz, günahsız olması, veya dinî bir ritüele ya da öğretiye mekanlık etmesi bakımından "mukaddes" saydığı, kutsadığı "yerler" yahut "değerler" vardır. Bunlar, "takdîs edilmiş" olan "kutsal"lardır. Neden başkalarının değil de onların takdîs edildiği, kutsallığın bizzat kaynağı durumundaki "QuDDûS" un yetkisinde olan kutsallar, saygı gösterilmeye, hürmet edilmeye en çok layık olanlardır. Dinin mensubu olanların onlara saygı göstermeleri ve hürmet etmeleri de kesinlikle gerekir. Hatta kişilerin, sadece kendi dinlerinin mukaddeslerine değil, başka dinlerin de mukaddeslerine benzer şekilde saygılı olmaları gerekir. Başkalarından, kendi takdîs edilmişlerine saygılı davranmasını bekleyen birinin, aynı saygıyı karşısındakinin kutsalına göstermesi ön şarttır. Kendi anne babasına, Allah'ına sövülmesini istemeyen, başkalarınınkine sövmemelidir.

Bu makalede, QDS kökünün vahiy geleneğindeki durumu, kullanımları ve anlamları incelenecektir. Ancak buna geçmeden önce kökün etimolojik yapısı incelenmelidir.

2. QDS KÖKÜNÜN ETİMOLOJİK YAPISI

Qâf, Dâl ve Sin harflerinden oluşan kök, mâzî fiil hali ve üçlü yapısıyla pâk olmak demektir.¹ Aynı üçlü yapıdan türeyen QuDuS; kelime anlamı itibariyle pâk demektir, ancak terim olarak; Neced ülkesinde bir büyük dağa, Beytu'l-Mukaddese ve Cebraile ad olmuştur. Bir başka türev olan el-QâDiS; büyük gemiye denir.

el-QâDiSiYYe; Kûfe yakınlarında bir yerleşim yerinin adıdır. Hz. İbrahim'in bu yerleşim yerine uğradığı, bir yaşlıya misafir olduğu, kendisine yapılan ikramı yedikten sonra, orada elbiselerini tozdan temizleyip yıkadığı ve "QaDDeSTu MiN ARD(in)" kelamıyla adı geçen yerin temizliğine işaret edip oranın huccâc mahalli olması için dua ettiği rivayet edilmektedir.

el-QaDûS; kılıç ile bir kimsenin üzerine gönderilen adama denir. el-QuDâS ise; gümüşten yapılmış, düğme türü şeylere denir.

¹ QDS kökünün bu ve bundan sonraki karşılıkları şu kaynaklardan yararlanılarak aktarılmaktadır: Halil b. Ahmed (ö.h.175), **Kitâbu'l-'Ayn**, Beyrut, 1988, V, 73; Râğib el-İsfehânî (ö.h.425), **Mufredât**, Beyrut, 1992, s.660; Cevherî, İsmail b. Hammâd (ö.h.400), **Sihâh**, Beyrut, 1998, II, 760; İbn Fâris (ö.h.395), **Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa**, Beyrut, 1991, V, 64-65; Asım Efendi, **Kâmûs Tercümesi**, İstanbul, 1876, II, 273-274.

Dörtlü kullanımına gelince; kökün tef'îl kalıbına girmiş halinin mastarı olan TaQDîS; temizlemek anlamındadır. Allah Teâlâ için kullanıldığında, O'nu şirkten, noksanlık ve ayıplardan tenzih etmek demektir.

Lügatler QDS kökü için daha fazla türev ve karşılık vermemektedirler. Dolayısıyla etimolojik inceleme, bu türevler ve karşılıklarla sınırlı kalmak durumundadır. Bu sınırlı incelemenin sonunda ortaya çıkan karşılık, "temiz-pâk olmak"tır. Allah için kullanıldığında ise TaQDîS mastarı, O'nu şirkten, noksanlık ve ayıplardan tenzih etmek anlamına gelmektedir.

Türkçe sözlüklerde bu kökle ilgili türevler ve karşılıkları ise şöyledir:

Kutsal: Kudsî, kutlu, mukaddes.

Kutsallaşmak: Kutsal hale gelmek.

Kutsallık: Kutsal olma hali.

Kutsamak: Kudsî bilmek, kutlu saymak, takdis etmek.

Kutsatmak: Takdis ettirmek.

Kutsuz: Talihsiz, uğursuz, hayırsız, bahtsız.²

Mukaddes: Takdis olunmuş, kutsanmış, mübarek, kutlu, kudsî, aziz, görklü, ayıp ve noksanlardan kurtulmuş, temiz.

Mukaddesat: Mukaddes şeyler, mukaddesler; kutsi, kutlu, mübarek kavramlar.

Mukaddesatçı: 1. Mukaddes şeylere bağlı olan, 2. Müslüman.

Mukaddesatçılık: Mukaddesatçı olma hali.

Mukaddesleşmek: Mukaddes hâl almak.

Mukaddesleştirmek: Mukaddes nitelik vermek.³

Vahyin, kutsal metinler halinde bugün elimizdeki numuneleri olan Eski Ahit, Yeni Ahit ve Kur'an'da, QDS kökü, geçer. En çok kullanım Eski Ahit metinlerinde vardır. Sırasıyla Yeni Ahit'te daha az, Kur'an'da ise bunların ikisinden da az sayıda QDS kökü geçmektedir. Şimdi bu kullanımlar, sırayla incelenecektir.

3. ESKİ AHİT'TE QDS KÖKÜ

QDS kökü Eski Ahit'in 33 bölümünde toplam 571 defa kullanılan önemli bir köktür. Bölümler arasındaki dağılıma bakıldığında en çok kullanım (99 defa), Esfâr-ı Hamse'den olan Levililer bölümündedir. Bunu 78 defa kullanımla yine Esfâr-ı Hamse'den olan Çıkış bölümü izlemektedir. Aşağıdaki tabloda bölümlerin hangi ayetlerinde kökün kullanıldığının detayları sunulmaktadır.

Eski Ahit'te QDS kökünün kutsallıkla ilgili anlamları ön plandadır. Kök, çoğunlukla; takdis etmek (kutsamak), kutsallaştırmak karşılıklarıyla kullanılmaktadır. Bunun yanında fuhuş, adamak, ve hazırlamak, hazırlık yapmak anlamlarına da gelmektedir. Bu son üç karşılık da kutsallıkla ilgili türev anlamlar olarak

² D. Mehmet Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük**, Ankara, 1992, s.697; **Temel Türkçe Sözlük Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, 1985, II, 775.

³ D. Mehmet Doğan, **A.g.e.**, s.799; **Temel Türkçe Sözlük**, III, 905.

değerlendirilebilir. Yani fuhuş; kutsal sayılan bir şeyin (namus), usulsüzce ve hafife alarak, var olan sınırlarının aşılması olarak yorumlanabilir. Sonuç olarak insanın kendisi ve toplumun tamamı için kutsal kabul edilen ve korunması öncelikle kişinin kendisinin, sonra da toplumun görevi olan namus mefhumunun, gerektiği şekilde korunmaması ve hukuksuzca ihlal edilmesi, anlamında Eski Ahit'te kullanılmaktadır. Bu, Türkçe'deki kutsallık anlamının tersi bir anlamdır.

Adamak anlamının, kutsallıkla bağlantısı çok açıktır. Çünkü kutsal olanlara ya da kutsal sayılanlara adak adanır. Diğer yandan, adak adanan her ne ise o kutsal sayılmış olmaktadır. Bu bakımdan adamak anlamıyla kutsallık anlamı iç içedir ve "adama"nın, köke sonradan kazandırılan bir anlam olduğu sanılmaktadır.

Eski Ahit'te QDS kökünün toplam olarak 5 ayrı anlama geldiği görülmektedir. Ancak bu anlamlar, birbirinden bağımsız değil, birbiriyle ilişkili anlamlardır.

Şimdi bu kullanımlara birer örnek verelim.

3.a. QDS Kökünün Eski Ahit'te "takdîs etmek" Anlamında Kullanılmasına Örnek

(I.Tarihler 26: 26)

"Bu Şelomot ile bütün kardeşleri *takdîs olunan* bütün hazinelerin üzerinde idiler. Onları kral Davud, ve atalar evlerinin başları, binlerin ve yüzlerin başları, ve ordudan başbuğları *takdîs etmişlerdi*. "

3.b. QDS Kökünün Eski Ahit'te "kutsal, mukaddes" Anlamında Kullanılmasına Örnek

(Çıkış 29: 29)

"Ve Harunun *mukaddes* esvapları, kendisinden sonra, onları giyerek mesih ve takdis olunmak üzere oğullarının olacaktır."

3.c. QDS Kökünün Eski Ahit'te "beytu'l-maqdîs" Anlamında Kullanılmasına Örnek

(Levililer 4: 6)

"ve kâhin parmağını kana batıracak, ve *maqdisin* perdesinin önünde, Rabbin önünde kandan yedi kere serpecek."

3.d. QDS Kökünün Eski Ahit'te "fuhuş" Anlamında Kullanılmasına Örnek

(I.Krallar 14: 24)

"ve diyarda *fuhşa* vakfedilmiş erkekler de vardı; İsrail oğullarının önünden Rabbin kovduğu milletlerin bütün mekruh şeylerine göre yaptılar."

3.e. QDS Kökünün Eski Ahit'te "adamak" Anlamında Kullanılmasına Örnek

(Hakimler 17: 3)

"Ve yüz bin parça gümüşü anasına geri verdi; ve anası dedi: Bir oyma put ve bir dökme put yapmak üzere gümüşü oğlum için tarafımdan Rabbe tamamen *adamışım* ve şimdi onu, sana geri vereceğim."

Aşağıda QDS kökünün Eski Ahit'teki genel kullanımına ilişkin bir tablo sunulacaktır.

TABLO 1

QDS KÖKÜ (GENEL KULLANIM)			
E S K İ A H İ T ' T E			
	BÖLÜM	AYETLER	KAÇ DEF A
1	Tekvin	2:3; 14:7; 16:14; 20:1.	4
2	Çıkış	3:5; 12:16; 13:2; 15:11,13; 16:23; 19:10,14,22,23; 20:8,11; 22:31; 26:33,34; 28: 2,3,4,29,35,36, 38,38,41,43; 29:1,6,21, 27, 29,30,33,33,34,36,37,37,43,44; 30:10,13,24,25,29,29,30, 31,32,35, 36,37; 31:10,11,13,14,15; 35:2,19,21; 36:1,3,4,6; 37:29; 38:24,25,26,27; 39:1,30,41; 40:9,9,10, 10,11,13,13.	78
3	Levililer	2: 3,10; 4: 6; 5: 15,16; 6:17,18,25,27,29,30; 7:1,6; 8:9,10,11, 12,15,30; 10:3,4,10,12,17,18; 11: 44; 12: 4; 14:13; 16: 2,3,4, 16,17,19,20,23,27,32,33; 19:8,24; 20:3,7, 8; 21: 6,8,15,22, 23; 22:2,2,3,3, 4,6,7,9,10,12,14,15,16,16,32,32; 23: 2,3,4, 7,8,20,21,24,27,35,36,37; 24:29; 25:10,12; 27:3,9, 10,14,14, 15, 16, 17,18,19,21,22,23,25,26,28,30,32,33.	99
4	Sayılar	3:13,28,31,32,47,50; 4:4,12,15,16,19,20; 5:9,10; 6:11,20; 7: 1,9,13,19,25,31,37,43,49,55,61,67, 73,79,85,86; 8:17,19; 11: 18; 13:26; 16:37,38; 18:3,5,8,9,10,16,17,19,32; 20:1, 12, 13,14,16,22; 27:14,14; 33:36,37; 28:7,18,25,26; 29:1,7.	66
5	Tesniye	1:46; 5:12; 12:26; 15:19; 20:13,15; 22:9; 23:17; 32:51,51; 33:2.	11
6	Yeşu	3:5; 5:15; 6:19; 7:13; 12:22; 15:23; 19:37; 20:7,7; 21:32.	10
7	Hakimler	4:6,9,10,11; 11:16,17; 17:3.	7
8	1.Samuel	7:1; 16:5; 21:4,5,5,6.	6
9	2.Samuel	8:11; 11:4.	2
10	1.Krallar	6:16; 7:50,51; 8:4,6,8,10,64; 9:3,7; 14:24; 15:12,15; 22:46.	14
11	2.Krallar	10:20; 12:4,18,18; 15:29; 23:7.	6
12	1.Tarihler	6:49,72,76; 9:29; 15:12,14; 16:10,29,35; 18:11; 22:19; 23:13,13,28,32; 24:5; 26:20,26,26,27, 28; 28:12; 29:3,16.	24
13	2.Tarihler	2:4; 3:8,10; 4:22; 5:1,5,7,11,11; 7:7,16,20; 8:11; 15:18; 20:21; 23:6; 24:7; 26:5,15,17,18,19,34; 29:5,7,33; 30:3,8,15, 17,19, 24,27; 31:6,6,12,14,18,18; 35:3,5,6,13; 36:14.	44
14	Ezra	2:63; 3:5; 8:28; 9:2,8.	5
15	Nehemya	3:1; 7:65; 9:14; 10:31,33; 11:1,18; 12:47; 13:22.	9

16	Mezmurlar	2:6; 3:4; 5:7; 11:4; 15:1; 20:2,6; 24:3; 28:2; 29:2,8; 30:4;33:21; 43:3; 47:8; 48:1; 51:11; 60:6; 63:2; 68:5,17,24; 74:3; 77:13; 78: 54; 79:1; 87:1; 89:20,35; 93:5; 96:9; 97:12; 98:1; 99:9; 102: 19; 103:1; 105:3; 105:42; 106:47; 108:7; 110:3; 114:2; 134:2; 138:2; 145:21; 150:1.	46
17	Sül.Mes.	20:25.	1
18	Eyub	1:5; 36:14.	2
19	İřaya	5:16; 6:13; 8:13; 11:9; 13:3; 23:18; 27:13; 29:23; 30:29; 35:8; 43:28; 48:2; 52:1,10; 56:7; 57:13; 58:13; 62:9,12; 63:10,11,15, 18; 64:10,11; 65:5,11,25; 66:17,20.	30
20	Yaremya	1:5; 2:3; 6:4; 11:15; 12:13; 17:22,24,27; 22:7; 23:9; 25:30; 31: 23,40; 51:27,28.	15
21	Yar.Mer.	4:1.	1
22	Hezekiel	7:24; 20:12,20,39,40,41; 22:8,26; 28:14,22,25; 26:23; 36:20, 21,22,38; 37:28; 38:16,23; 39:7,25,27; 41:4,21,23; 42:13,14, 20; 43:7,8,12; 44:8,13,19,19,23,24,27; 45:1,2,3,4,6,7; 46:19, 20; 47:19; 48:10,11,12,14,18,20,21,28.	55
23	Daniel	8:13,14; 9:16,20,24,26; 11:28,30,45; 12:7.	10
24	Yoel	1:14; 2:1,15,16; 3:9,17.	6
25	Amos	2:7; 4:2.	2
26	Obadya	1:16,17.	2
27	Yunus	2:4,7.	2
28	Mika	1:2; 3:5.	2
29	Habakkuk	2:20.	1
30	Tsefenya	1:7; 3:4,11.	3
31	Haggay	2:12,12.	2
32	Zekerya	2:12,13; 8:3; 14:20,21.	5
33	Malaki	2:11.	1
	Toplam:		571

4. YENİ AHİT'TE QDS KÖKÜ

QDS kökü, Eski Ahit'teki kadar sıklıkla olmamakla birlikte Yeni Ahit'te de geçen bir köktür. Yeni Ahit'in toplam 12 bölümünde 27 defa geçer. Bunların 7'si Yeni Ahit'in İnciller kısmındadır. Markos İncilinde hiç geçmeyen QDS kökü Matta ve Yuhanna'da 3'er ayette Luka'da ise 1 ayette kullanılmaktadır. Buralarda kök, fiil olarak; "takdis etmek", isim olarak da; "mukaddes" anlamlarında kullanılmıştır. Bu iki anlamın dışında bir başka anlamda, QDS kökünün Yeni Ahit'te kullanılmadığı görülmektedir. Bu durum, Eski Ahit'ten Yeni Ahit'e kadar geçen süreç içinde QDS kökünün anlam daralmasına

uğradığını ve kökün ilk anlamıyla kullanılır hale geldiğini, diğer anlamlarının ise zamanla kaybolduğunu ortaya koymaktadır.

QDS kökünün Yeni Ahit'teki kullanımlarına örnek olarak şu ayetler verilebilir:

4.a. QDS Kökünün Yeni Ahit'te "takdîs etmek" Anlamında Kullanılmasına Örnek

(Yuhanna 10: 36)

"Allahın Oğluyum, dediğim için siz Babanın *takdîs edip* dünyaya gönderdiği zata mı: Küfrediyorsun, diyorsunuz?"

4.b. QDS Kökünün Yeni Ahit'te "kutsal, mukaddes" Anlamında Kullanılmasına Örnek

(Matta 23:19)

"Siz, ey körler, hangisi daha büyüktür? takdime mi, yoksa takdimeyi *mukaddes* kılan mezbah mı?"

Aşağıdaki tabloda QDS kökünün Yeni Ahit ayetlerindeki kullanımları detaylı olarak sunulmaktadır.

TABLO 2

QDS KÖKÜ (GENEL KULLANIM)			
Y E N İ A H İ T ' T E			
	BÖLÜM	AYETLER	KAÇ DEFA
1	Matta	6:9; 23:17 , 19.	3
2	Luka	11:2	1
3	Yuhanna	10:36; 17:17,19.	3
4	Romalılara	2:22; 15:16	2
5	1.Korintoslulara	102; 7:14	2
6	Galatyalılara	6:11	1
7	Efesoslulara	5:26	1
8	1.Selaniklilere	5:23	1
9	1.Timoteos	4:5	1
10	İbranilere	2:11; 9:12,13,24,25; 10:10,14,29; 13:11,12.	10
11	Yakub	4:8	1
12	Vahiy	3:12	1
	Toplam:	27	27

5. KUR'AN'DA QDS KÖKÜ

QDS kökü Kur'an'ın 7 suresindeki toplam 10 ayette 10 defa geçer. 2.Bakara suresinde 3, ve 5.Mâide suresindeki 2 kullanımın dışındaki 5 surede birer defa geçer. Toplam 10 kullanımın sadece 1 tanesi kökün fiil formundaki kullanımınıdır. Kalan 9'u isim formundaki türevlerdir.

İçinde QDS kökü geçen 7 surenin 3 tanesi Mekkî surelerdir. Bu surelerdeki 3 ayette QDS kökü geçer. Kalan 4 sure ise Medenîdir. Medenî surelerde QDS kökünün geçtiği 7 ayet vardır ve bu ayetlerde kök birer defa geçmektedir.

QDS kökünün Kur'an'da mekan isimleriyle Rûh'a sıfat olduğu görülmektedir. Tuva vadisi ile Cebrail olarak açıklanan Rûh'a kutsiyet atfedilmesi, onların kutsal sayılması, Kur'an'dan önceki vahiy metinlerinde görülmeyen bir durumdur.

QDS kökünün Kur'an'da kullanımı ile ilgili olarak bir başka yenilik de; bu kökten türeyen QuDDûS'un bizzat Allah Teâlâ'nın sıfatı olarak kullanılmasıdır ki, bu da önceki vahiy metinlerinde karşılaşılmayan yeni bir durumdur. 59.Haşr suresinin 23. ve 62.Cum'a suresinin 1. ayetlerinde geçen türev, saygı duyulması, dokunulmaz olması gereken en önemli varlığın Allah olduğunu ortaya koymaktadır. QuDDûS sıfatlı bir varlık, elbette kutsallığın kaynağı ve belirleyicisidir de. Bundan dolayı İslam dininde, dinin temel öğretileri tarafından kutsal olan, kutsal sayılan, kutsal kabul edilmesi gereken her ne varsa bunların kutsallıklarının kaynağı da QuDDûS olan Allah'tır. Bir başkası belirlediği için değil, bizzat Allah tarafından belirlendiği için onlar kutsaldırlar ve onlara saygı duyulması, temiz tutulması, yıpratılmaması, dejenereye maruz bırakılmaması gerekir. Kutsalların dejenere olması, kutsallıklarının tartışmaya açılması, onların kutsallıklarını belirleyen ilahî iradenin tartışılmaya açılması demek olacaktır ki, bu da yetki ihlalidir. İnsanların böyle bir tartışma başlatmaya yetkileri yoktur.

Kur'an'da kutsal sayılanlar bellidir. Ayetlerde, genellikle İsrailoğulları ile ilgili olarak onlara vadedilen topraklar ve Hz. Musa'nın vahiy aldığı mekan olan Tuva vadisi kutsal sayılmıştır. Buraların kutsallıkları tartışmaya açılmaz ve buralarda, tıpkı Kabe ve çevresinde olduğu gibi, kutsal olan yerlerde yapılması yasak olan şeyler yapılamaz.

Aşağıda, QDS kökünün Kur'an sureleri ve ayetlerindeki genel kullanımını tablo halinde sunulmaktadır.

TABLO 3

QDS KÖKÜ (GENEL KULLANIM)			
K U R ' A N ' D A			
	SURE	AYETLER	KAÇ DEFA

1	2.Bakara	30,87,,253.	3
2	5.Mâide	21,110.	2
3	16.Nahl	102.	1
4	20.Tâhâ	12.	1
5	59.Haşr	23.	1
6	62.Cum'a	1.	1
7	79.Nâziât	16.	1
	Toplam:	10	10

5.a. KUR'AN'DA QDS KÖKÜNÜN FİİL FORMU

QDS kökünün Kur'an'daki 10 kullanımının sadece 1 tanesi fiil formundadır. 2.Bakara suresindeki bu kullanımda, meleklerin ağzından bir cümle aktarılmaktadır: "Biz seni hamd ile tesbih ederiz ve takdîs ederiz." QDS kökünün etimolojisi yapılırken TaQDîS mastarının Allah için kullanıldığında onu şirkten, zayıflık ve noksanlıklardan tenzîh etmek anlamına geldiği söylenmişti. Dolayısıyla burada meleklerden nakledilen cümlede, onların Allah'ın şirkten, ayıp ve noksanlıklardan tenzîh ettikleri anlatılmaktadır. Bu cümle, Allah'ın "halife" yaratacağı fikrini izhar etmesi üzerine melekler tarafından söylenmiş bir ifadenin vahiy dilindeki yansımasıdır ve buradan meleklerin, yeni varlığın (halife) yaratılmasına karşı oldukları, bunu gereksiz buldukları sonucu çıkmaktadır.⁴

Allah'ı eksikliklerden tenzîh etmek, sadece melekler tarafından değil, insanlar açısından da bağlayıcı bir durumdur. İnsan da kendi Yaraticısı'nı her türlü ayıp ve noksanlıklardan tenzîh ederek O'na iman etmek ve O'nu hayatına aktif bir şekilde sokup her davranışını O'nun gördüğü, izlediği, bildiği anlayışıyla yapmak durumunda olduğunu unutmamalıdır.

TABLO 4

QDS KÖKÜ (FİİL HALİ)				
K U R ' A N ' D A				
FİİL	ZAMANI	KAÇ DEFA	SURE	AYET
1.NuQaDDiSu	Muzârî	1	2.Bakara	30.
Toplam:		1	1	1

⁴ Burada meleklerin anlayarak mı yoksa bilmeden mi karşı geldikleri yahut da karşı gelme yetilerinin olup olmadığı tartışılmamaktadır. Dolayısıyla bu tür detaylara girilmemektedir.

5.b. KUR'AN'DA QDS KÖKÜNÜN İSİM FORMU

Kur'an'da toplam 10 defa geçen QDS kökünün 9 kullanımı isim formundadır. İsim türevlerinden en çok geçen de QuDuS'tür. Kur'an'ın 3 suresinde toplam 4 ayette geçer. Bundan sonra QuDDûS ve MuQaDDeS türevleri gelmektedir ki bunlar da 2'şer ayette geçerler. Kalan bir ayette de MuQaDDeS isminin müennesi olan MuQaDDeSe(T) geçmektedir.

QuDDûS türevi, Kur'an'ın iki ayetinde Allah için, O'nun bir sıfatı olarak kullanılır bir halde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Allah, başlı başına buyruklarına uyulması gereken bir konumdadır. Bu haliyle o saygın ve yaratılmışların saygı duyması gereken bir özelliktedir.

Allah dışında kutsal olan bir başka şey de RûHu'L-QuDuS'tür. İsim türevleri içinde en çok geçen QuDuS türevi, hep RûH'a muzâf yapılarak kullanılmıştır. Tefsir geleneğinde bu tamlama Cebrâil olarak anlaşılmıştır.

İsim türevleri içinde kutsal toprak, mukaddes yer anlamında olan 3 kullanım daha vardır ki bunların ikisinde Hz. Musa ve İsrailoğulları'nın anlatıldığı pasajlarda Allah'ın Hz. Musa'yla mükâleme ettiği Tuvâ beldesinin sıfatı olarak, diğer türev ise vadedilmiş toprakların sıfatı olarak geçmektedir.

Aşağıdaki tabloda QDS kökünün Kur'an'da isim formundaki kullanımları detaylı olarak sunulmaktadır.

TABLO 5

QDS KÖKÜ (İSİM HALİ)			
K U R ' A N ' D A			
	İSİM	KAÇ DEFA	SURELER AYETLER
1	el-QuDuS	4	2.Bakara 87,253. 5.Mâide 110. 16.Nahl 102.
2	el-QuDDûS	2	59.Haşr 23. 62.Cum'a 1
3	el-MuQaDDeS	2	20.Tâhâ 12. 79.Nâzi'ât 16.
4	el-MuQaDDeSe(T)	1	5.Mâide 21.
	Toplam:	9	6 9

5.c. KUR'AN'DA QDS KÖKÜNÜN GEÇTİĞİ AYETLER VE BU AYETLERİN KONULARI

5.c.a. Kur'an'da QDS Kökünün Geçtiği Mekkî Ayetler

TABLO 6

KUR'AN'DA QDS KÖKÜ (KONULAR)		
KRONOLOJİK SIRAYLA MEKKÎ AYETLER		
	MEKKÎ SURE	MEKKÎ AYET VE KONUSU
1	20.Tâhâ	(20/12) Hz. Musa 'nın, pabuçlarını çıkarması gerektiği çünkü kutsal Tuva vadisinde (iki kere kutsanmış vadide) olduğu.
2	16.Nahl	(16/102) (Kur'an'ın) apaçık bir gerçeklik ve sarsılmayan bir doğruluk keyfiyeti içinde, inananları(n durumunu) güçlendirmek ve Allah'a yürekten bağlanıp boyun eğenlere bir doğru yol bilgisi ve bir müjde olmak üzere Allah'tan safha safha kutsal Ruh yoluyla indirildiği.
3	79.Nâzi'ât	(79/16) Allah'ın kutsal Tuva vadisinde Musa 'ya (as) söyledikleri.
	Toplam	3 surede 3 ayet 3 kullanım.

5.c.b. Kur'an'da QDS Kökünün Geçtiği Medenî Ayetler

TABLO 7

KUR'AN'DA QDS KÖKÜ (KONULAR)		
KRONOLOJİK SIRAYLA MEDENÎ AYETLER		
	MEDENÎ SURE	MEDENÎ AYET VE KONUSU
1	2.Bakara	(2/30) Rabbin meleklere 'ben yeryüzünde ona sahip çıkacak birini (halife) yaratacağım dediğinde onların; 'Seni övgüyle yüceltip takdis eden bizler dururken, orada, bozgunculuğa ve yozlaşmaya yol açacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın' demeleri, Allah'ın da; 'sizin bilmediğiniz şeyleri ben bilirim' cevabı. (2/87, 2/253) Meryem oğlu İsa'ya hakikatin tüm kanıtlarının (beyyinât) verildiği ve kutsal Ruh ile güçlendirildiği.
2	59.Haşr	(59/23) Allah'ın Mutlak Hakim, Kuddûs , Kurtuluşun Tek Kaynağı, İman Bağışlayan ... olduğu.

3	62.Cum'a	(62/1) Göklerde ve yerde olan her şeyin Mülkün Sahibi, Kuddûs , Kudret ve Hikmet Sahibi Allah'ın şânını yüceltmekte olduğu.
4	5.Mâide	(5/21) Hz. Musa 'nın israiloğulları'na 'ey halkım, Allah'ın size vaad ettiği kutsal topraklara girin' dediği. (5/110) Meryem oğlu İsa'ya hakikatin tüm kanıtlarının (beyyinât) verildiği ve kutsal Ruh ile güçlendirildiği.
	Toplam	4 surede, 7 ayet 7 kullanım.

6. SONUÇ

QDS kökü Eski Ahit'te yoğun bir şekilde geçmesine rağmen Yeni Ahit ve Kur'an'da çok seyrek geçen bir köktür. Etimolojik yapısı incelendiğinde kök anlamının pâk-arınmış, temiz olmak olduğu görülmektedir. Kök bu anlamını; "pâk, arınmış olduğundan dolayı saygı duyulması gereken kutsal nesne ve kutsamak, takdîs etmek" dönüşümüyle vahyin tarih içindeki somutlaşmış bütün metinlerinde kullanmıştır. Kök anlamının yanında QDS kökünün Eski Ahit metinlerinde kazandığı başka anlamlar da vardır. Bunlar;

- Takdîs etmek,
- Adamak,
- Kutsal, mukaddes,
- Beytu'l-Makdîs (Kutsanmış ev),
- Fuhuş anlamlarıdır.

Görüldüğü gibi bu karşılıkların 2 tanesi fiil, 3 tanesi isim karşılıklardır. Yeni Ahit'e geldiğinde QDS kökünün anlam daralmasına uğradığı, fiil olarak kullanıldığında sadece "takdîs etmek", isim olarak kullanıldığında ise sadece; "kutsal, mukaddes olan şey" anlamına geldiği görülmektedir. Kökün Eski ve Yeni Ahit çizgisinde maruz kaldığı anlam daralması, Yeni Ahit-Kur'an çizgisinde devam etmemiş, Yeni Ahit'te teke düşen anlam Kur'an'da korunarak kullanılmıştır.

Kur'an'daki 3 Mekkî ayetin 2'sinde Tuva vadisini, 1'inde de Rûh'u tavsîf eden QDS kökü, Medenî ayetlerde aynı anlamlarını koruyarak kullanılmaya devam etmiştir. Ancak Medenî ayetlerde karşımıza çıkan QuDDûS lafzı, Allah'ın bir sıfatı olarak kullanılmıştır ki, bu; gelenek içerisinde yeni karşılaşılan bir durumdur. Bunun yanında Kutsal Ruh ve Kutsal Toprak anlamları devam etmektedir. O halde Mekkî ayetlerde QDS kökü;

1. Kutsal Tuva vadisi ya da Ruh anlamında kullanılırken, Medenî ayetlerde buna ilave olarak fiil haliyle;
2. Takdîs etmek (1 yerde), isim haliyle de "Kutsal Ruh" ve "Kutsal Toprak" anlamlarının yanında,
3. QuDDûS olan "Allah" anlamında kullanılmaya başlamıştır. Bu çeşitlilik aslında anlam çeşitliliğinden ziyade, kullanım çeşitliliğidir.